

№ 38 (583)
Кастрычнік 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Асоба: М. Колас, рэжысёр з Палесся –**
стар. 2 і 6

☞ **Спадчына: старыя могілкі Слоніма –**
стар. 5

☞ **Землякі: беларуская паэтка з Беласточчыны –**
стар. 7

11 кастрычніка – Дзень работнікаў культуры

Выступае хор Дварэцкага клуба (Жыткавіцкі раён)

Працяг тэмы на стар. 2

На тым тыдні...

✓ 24 верасня ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстаўка «Захавальнікі старой веры», на якой прадстаўлена мастацкая спадчына стараабраднаўцаў, што знаходзіцца ў зборах музея.

✓ 26 верасня ў Мінску ў Цэнтры сучасных мастацтваў упершыню прайшло тэатральнае свята казкі для ўсёй сям'і «Казачны джэм». У ім узялі ўдзел 12 калектываў, сярод якіх вядомы бэбі-тэатр «Бусы», творчая майстэрня Ганны і Паўла Харланчук-Южаковых «Горад сяброў», «Лямцавая батлейка» Веранікі Фаміной, лялечны тэатр «БуСемаПа» і многія іншыя.

✓ 28 верасня прайшла вечарына-сустрэча з аўтарамі і сябрамі часопіса «Дзеяслоў» Вольгай Гронскай, Мікітам Найдзёнавым, Арцёмам Сітнікавым, Галінай Сіўчанка, Наталляй Русецкай, Міхасём Скоблам,

Андрэем Федарэнкам ды іншымі. Імпрэза была зладжаная ў межах грамадскай культурніцкай кампаніі «Будзьма беларусамі!»

✓ 1 кастрычніка ў Дзяржынскім раённым гісторыка-краязнаўчым музеі адкрылася выстаўка «У пакоі старасвецкія зазірнуўшы», на якой Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту прадставіў унікальныя прадметы побыту, што былі неад'емнымі арыбутамі сядзібных дамоў канца XIX – пачатку XX ст.

Сядзібныя дамы – сапраўднае ўпрыгожанне беларускай зямлі, асяродак культуры, важны элемент нацыянальнага самаспасціжэння. Тэма шляхецкай і мяшчанскай сядзібы надзвычай важная для сучаснага грамадства. Менавіта ў сядзібах закладваўся падмурак нашай культуры: у такіх дамах нарадзіліся і выхоўваліся Адам Міцкевіч, Міхаіл Клеафас Агінскі, Напа-

леон Орда, Фердынанд Рушчыц і інш.

Выстаўка будзе працаваць да 13 снежня.

✓ 1 кастрычніка ў Музеі гісторыі горада Мінска пры падтрымцы Цэнтра экалагічных рапешняў адкрылася фотавыстаўка «Прырода беларускі» («She is nature»). Яна прысвечаная жанчынам, якія зрабілі значны ўнёсак у ахову навакольнага асяроддзя і дасюль займаюцца прыродаахоўчай дзейнасцю ў розных сферах.

Арганізатары выстаўкі спадзяюцца, што вобразы прыгожых і актыўных гераніяў нахняць іншых далучацца да экалагічнага руху і аховы навакольнага асяроддзя. І гэта пачатак вялікай працы: калекцыя партрэтаў і гісторыяў гераніяў будзе пашырацца.

✓ 1 кастрычніка ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва пачала працаваць персанальная выстаўка Густава Сагорскі (Gustav Sagorsky) «Відзежы». Праект арганізаваны Пасольствам Ізраіля ў Беларусі і праходзіць у рамках

Месяца фатаграфіі ў Мінску.

Г. Сагорскі збірае паўсядзённыя прадметы і з дапамогай фотаапарата дае ім новае жыццё. У серыі «Відзежы» фотамастак шукае духоўную сутнасць і імкнецца спаймаць тое, што напаўняе яго свет радасцю. Гэтыя фотаздымкі стрыманыя і часам суровыя, але разам з тым яны ўвасабляюць захапленне аўтара пошукам інтуітыўных візуальных адкрыццяў.

✓ 3 кастрычніка ў Жыровічах (Слоніцкі раён) адбылося ўрачыстае мерапрыемства па ўшанаванні памяці протапрэсвітара Віталія Баравога – выдатнага царкоўнага дзеяча, багаслова, выкладчыка і прапаведніка. Сёлета яго 100-годдзе з дня нараджэння адзначае шырокая грамадская. У будынку Мінскай духоўнай семінарыі (што месціцца ў Жыровічах) прайшла Міжнародная навукова-багаслоўская канферэнцыя з удзелам духавенства і навукоўцаў з Беларусі, Польшчы, Расіі, Літвы і ЗША. Перад пачаткам форума адбылася паніхіда, якую ўзначаліў уладка Гурый, архіепіскап Навагрудскі і Слоніцкі, рэктар Мінскай духоўнай семінарыі. На будынку семінарыі была адкрытая і асвечаная памятная дошка ў гонар протапрэсвітара (скульптар Міхаіл Інькоў).

Удзельнікі канферэнцыі пазнаёмліліся з фотавыстаўкай, на якой прадстаўленыя копіі архіўных здымкаў, дакументаў, узнагародаў, успамінаў пра айца В. Баравога.

✓ 5 кастрычніка ў галерэі Палаца Рэспублікі «Універсітэт культуры» адкрылася выстаўка «Кераміка ночы» па выніках XIII Міжнароднага пленэра па кераміцы «АРТ-Жыжаль». Пленэр праходзіў у Бабруйску з 9 па 30 ліпеня, у ім узялі ўдзел 22 мастакі-керамісты з Беларусі, Латвіі, Літвы, Польшчы, Расіі, Украіны, Францыі, Японіі.

Пра мінулае
Сёння
Дзеля будучыні

Краязнаўчая газета

падпісныя індэксы:
індыўідуальны – 63320,
ведамасны – 633202

Кунтушовыя паясы і Завішы

Кунтушовыя паясы і партрэты шляхты са збору Нацыянальнага мастацкага музея імя М.К. Чурлёніса (Коўна, Літоўская Рэспубліка) прадстаўлены ў Мінску ў экспазіцыі, адрыві якой адбылося ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь 1 кастрычніка.

Мерапрыемства арганізаванае ў рамках Дзяржаўнай праграмы адрэадаптыі тэхналогіяў і традыцыяў вытворчасці сліцкіх паясоў на 2012 – 2015 гг.

У экспазіцыю ўвайшлі кунтушовыя паясы і фрагменты паясоў, што былі вытканыя на мануфактурах Слуцка, Гродна, Ліпкава, Гданьска, Ліёна, а таксама партрэты продкаў Марыі Магдалены Радзівіл – князёў роду Завішаў.

На ўрачыстым адкрыцці

прысутнічалі дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея імя М.К. Чурлёніса Даўгеліс Освальдас і супрацоўнікі музея ў Коўне, саветнік-пасланнік Пасольства Літоўскай Рэспублікі ў Беларусі Ірэна Ведрыцкайтэ, а таксама Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Французскай Рэспубліцы Павел Латушка, кіраўнікі дзяржаўных музейных устаноў сталіцы, загадчык аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства Барыс Лазука, прадстаўнікі БФК, старшыня Беларускага

саюза мастакоў Рыгор Сітніца ды іншыя.

*Наш кар.
Фота Наталі КУПРЭВІЧ*

Асоба

Рэжысёр з Палессся

Міхал Колас нарадзіўся 15 верасня 1935 г. у вёсцы Картынчы Лельчыцкага раёна, акцёр і рэжысёр. Заслужаны работнік культуры Беларусі (1972). Скончыў тэатральнае вучылішча імя Б. Шчукіна пры Дзяржаўным тэатры імя Я. Вахтангава ў Маскве (1971). У 1965 – 1990 гг. – рэжысёр Мазырскага народнага тэатра гарадскога Дома культуры. Стваральнік эксперыментальнага тэатра-студыі «Верасень».

«Захварэў» ён на тэатр з дзяцінства.

Падлеткам сустрэў перамогу. Пераросткам пачынаў вучобу. Не хапала шпыткаў, кніг, вопраткі, але была неадольная прага ведаў, якая засланяла ўсё. А вайна ўсё яшчэ стаяла перад вачыма белагалавага хлопчыка. Пад час яе

страціў брата, перанёс цынгу і тыф. Былі дні, калі сям'я ляжала ўпокат. Поўзала і даглядала ўсіх адна маці. Дванаццацігадовы брат пасля тыфу вучыўся хадзіць. «Я стаю! Мама, я стаю!» – радасна крычаў хлопчык.

Ён з захапленнем гаворыць пра першыя пасляваенныя гады, вечары ў калгасным клубе, на якія збіралася ўся вёска. У другім класе яму даручылі ролю містэра Кука ў п'есе С. Міхалкова «У іх ёсць радзіма». Тады і пачуў першую пахвалу: «Сапраўдны артыст!» Народ вясковы – шчодры на жарт. Да гэтага часу застаўся містэрам Кукам. «Спяваў у хоры, як усе, танцаваў «Крыжачок» і «Лявоніху», але п'есы ставіў сам, змалку «выбіваўся ў рэжысуру», – смяецца Міхал Яўхімавіч.

(Заканчэнне на стар. 6)

Свята на зямлі Кірылы Тураўскага

Тураў – мае і радасць, і смутак, і боль. Тут у далёкім 1964 годзе адбылося маё станаўленне. Тут мая народна-абрадавая акадэмія – людзі, якія вучылі мяне вялікаму шчасцю спасціжэння глыбіні народнай традыцыйнай культуры. Таму заўсёды імкнуся прыехаць у гэты куточак, як надараецца магчымасць. Чарговы раз быў тут у верасні, калі праходзіла святкаванне 1035-годдзя горада.

На свята я завітаў са сваім тэатрам фальклору «Матуліна хата», што працуе ў Мінску. Пад час мерапрыемстваў мы разам з мясцовымі артыстамі, з пісьменнікамі Георгіем Марчуком і Уладзімірам Гаўрыловічам знайшлі час наведаць Тураўскую СШ №1 і школу ў вёсцы Запясочча. Былі вершы, песні, музыка, танцы. І падпявалі нам вучні з настаўнікамі:

*Хвалу дранікам спяваем.
Дранік мы заўсёды хвалім.
Ох, і смак, ох, і смак –
Адарвацца ну ніяк.*

*Дранікі, дранікі,
Дранікі-бульбянікі.
Калі дранікаў з'ясі –
Барадую патрасі.*

Але самыя хвалючыя канцэрты-сустрэчы былі ў дамах састарэлых людзей у Тураве і Жыткавічах. Нашыя артысты не толькі прывезлі спевы і ласкавыя словы, але і пачастункі для бабулек і дзядуляў. І ў артыстаў, і ў нашых слухачоў было столькі слёзаў радасці, што немагчыма перадаць.

У самім горадзе Тураве ад гарвыканкама выправілася шэсце, якое ўзначалілі старшыня Жыткавіцкага райвыканкама Аляксандр Мікалуцкі і старшыня Тураўскага гарвыканкама Сяргей Скарапацкі. Былі ўскладзеныя вянкi і кветкі да помнікаў Тужлівай Маці, воінам-землякам і да ног Кірылы Тураўскага. Тут жа, каля ног Свяціцеля, і адбылося адкрыццё свята, прысвечанае юбілею горада. На замчышы праходзілі выступленні артыстаў, выстаўкі-кірмашы ўмельцаў.

З віншаваннямі да тураўцаў звярнуліся паэты і празаікі, госці з Любані, Жыткавічаў, Мінска, Гомеля, выступілі і самі гаспадары свята. У тым, якой яркай была юбілейная імпрэза, вялікая заслуга яе стваральнікаў – начальніка Жыткавіцкага раённага аддзела ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Сяргея Агіевіча, галоўнага спецыяліста Алёны Птушкі, супрацоўніцы раённай бібліятэкі Людмілы Кронды, дырэктара Тураўскага гарадскога Дома культуры Валянціны Суцбат, загадчыцы гарадской бібліятэкі Таццяны Струк. А далучыліся да арганізатараў многія ўстановы раёна, фермерская гаспадарка Міхаіла Шруба.

Галоўнаю тэмаю ўрачыстасці была тэма любові да Бацькаўшчыны, да яе людзей, якія штодня рупіцца аб добрабыце зямлі. Завершыў свята мінскі тэатр фальклору. Кацярына Пяршлевіч, Ніна Мароз, Рыгор Кляйко, Валянціна Барыгіна і яе ўнучка Маша, Сяргей Страх і Вольга Якушэвіч заспявалі:

*Беларусь – мой край любімы,
У Беларусі я жыву,
Беларусь я ўсхваляю,
Слаўлю родную зямлю.*

*Мікола КОТАЎ,
аўтар і вядучы свята 1035-годдзя Турава
Фота Васіля КУЛІКОВА*

В. Якушэвіч

Артысты з Тураўскага дзіцячага сада

Сустрэча з пісьменнікамі і тэатрам фальклору ў школе

Абрады і звычэй Дзісеншчыны

Вяселе

Да вяселля, калі на гэта дазваляў час, рыхтаваліся за некалькі тыдняў. Бацькі маладой шыкавалі для яе выправу, бо ж яна ідзе ў чужыя людзі, а там могуць абгаварыць. Словам, выправу ладзілі старанна і паводле заможнасці, заўсёды стараючыся зрабіць усё як найлепш.

Запашалі на вяселе загадзя, тыдзень ці больш наперад. У гэты час маладыя падбіралі сабе дружак і дружбантаў. На вяселлі яны тварылі асысту маладых. Калі маладая не мела старэйшай, але ўжо замужняй сястры, дык запрашала некага іншага на старшую сваццю. Абавязкам старшай свацці было ў першую чаргу перавязаць свата праз плячо ці хоць вышэй локця на левай руцэ прыгожа вышываным ручніком, які ён пасля вяселля забіраў сабе. Старшая свацця таксама ў часе шлюбу засцілала кужэльным палатном падход да дывана, на якім стаялі маладыя ў царкве. Гэтае палатно забіраў пазней святар. Адсюль, напэўна, і прыказка: «Каму хлапатно, а папу – палатно».

Гасцей на вяселле запрашалі маладыя ў таварыстве бацькоў або кагосьці з бліжэйшае радні. Калі хтосьці не мог прыбыць на вяселле, дык усё роўна пачуваўся¹ прыслаць вясельны падарунак.

Само вяселле завывай пачыналася ў суботу, калі з'язджаліся далёкія госці. У дзень вяселля, у нядзелю, ужо з раніцы пачыналіся вясельныя абрады, асабліва ў хаце маладой. Калі на гэта дазваляў расклад хаты, дык маладая ў таварыстве старшай свацці і яшчэ адной з дружак выходзіла ў іншы пакой, куды, апрача іх, ніхто не меў права заходзіць. Там свацця з дружкай прыбіралі маладую ўва ўсё белае; калі была магчымасць, дык і абутак ды панчохи былі таксама белыя. Тады бацькі, узяўшы ў рукі сваты абраз, ставалі на покуці, а маладая перад імі на каленах хрысцілася, цалавала абраз і рукі бацькоў. Завывай бацька коратка прамаўляў да маладога аб тым, што яе цяпер чакае новае жыццё і новыя абавязкі. Ён асабліва падкрэсліваў, што яна павінна любіць свайго прышлага² мужа і быць паркорнай ягоным бацькам і сям'яй.

Пасля гэтага свацця з дружкай падымалі яе з каленаў і садзілі на загадзя падрыхтаваную і перавернутую ўверх дном ды пакрытую прыгожай саматканай дзяружкай хлебную дзяжу. Прысутныя пачыналі спаваць песні, у якіх казалася аб заканчэнні дзявочага жыцця і дзявочай волі. Тым часам свацця з дружкай распяталі яе касу ці косы ды бралі ад надкосніка вясельны вэлюм, які ён дасюль трымаў на выцягнутых руках, і накладалі вэлюм на галаву маладой.

Пасля гэтага яе адорвалі, пачынаючы ад бацькоў, усе прысутныя. Часамі дарыць маладую збіралася і большая колькасць людзей, бо прыходзілі і тыя, што на вяселле не збіраліся. Для складання падарункаў побач стаяў стол, а на ім талерка. Некаторыя дары толькі дакладваліся, а фактычна перадаваліся пасля вяселля, як, прыкладам, дзве куркі, парасё, баран ці інш. Падыходзячы да маладой, госці жадалі ёй усяго добрага, цалавалі ў шчаку і адыходзілі. Трэба дадаць, што праз цэлы час гэтага абраду, які між іншым называўся «садзіць маладую на пасад», яна залівалася даволі шчырымі слязамі. А што гэтаму абраду прыдавалася вялікае значэнне, можа сведчыць хоць бы і тое, што ў кароткім часе перад вяселлем суседзі, але найбольш старэйшыя векам суседкі, спаткаўшы маладую, казалі:

– Дай табе Божа, дзетка, на шчаслівым месцы на пасадзе сесці.

У гэтым жа часе і ў хаце маладога адбывалася нешта падобнае, хоць тут абыходзілася без дзяжы, распятання касы, ну і без плачу.

Перад тым як ехаць у царкву, малады са сваімі дружбантамі заязджаў у хату маладой, але яна на гэты час хавалася ў камору або да суседзяў, бо лічылася благой прыметай, каб маладыя перад самым вянцом бачыліся. У часе гэтага кароценькага візіту іх нават не частавалі, толькі дружкі прышпільвалі сваім раней вызначаным дружбантам белыя вясельныя кветкі на кляпу³; кветкі маглі быць жывыя або часцей штучныя, купленыя ў краме. Атрымаўшы кветкі на грудзі, дружбанты адплачвалі адпаведнай аплатай, найчасцей у выглядзе саладошчаў.

Далейшую дарогу да царквы ўжо адбывалі ўсе разам, аднак на першых санках ці возе ехалі сват і малады, на другіх – маладая, старшая свацця ды надкоснік, а далей садзіліся як папала.

Што датычыць агульнага выгляду коней і павозак, дык коні мусілі быць чыстосенька вычышчаныя, з паўплетанымі ў грывы рознакаляровымі стужкамі ды шархунамі⁴ на шыхах, а таксама з адмысловымі, асабліва звонкімі званкамі пад дугамі. Павозкі засцілаліся каляровымі радзюжккамі, якія па магчымасці павінны былі звісаць ззаду. Музыка ці музыкі гралі толькі на паваротнай дарозе з царквы.

Па дарозе ў царкву маладыя стараліся прыпомніць усе павучэнні, якія давалі ім маці, хросная або іншыя добразычлівыя цёткі, якія звыкла казалі:

– Глядзі, галубка, каб ты, уваходзячы ў царкву, барані Божанька, не ступала адной нагою на разасланае палатно, а другой на падлогу. Гэта можа давесці і да таго, што ты яго ці ён цябе не будзе шчыра кахаць!

– А як падыдзеш да дывана, то старайся, дзетка, каб твая нага ступіла першай на яго. Калі ж гэтага не зробіш, то твой муж не будзе слухаць цябе, зязюлька.

– А яшчэ, дачушка, калі святар вам будзе даваць піць тройчы віно, памятай, каб ты за апошнім разам не заставіла ні кроплі ў кубачку! Тады ў спрэчках ты заўсёды будзеш мець апошняе слоўца, золатка!

Малады, прыехаўшы першым да царкоўнага парога, быў падводжаны пад рукі старшай сваццяй і сватам. Маладую ж бралі пад рукі і падводзілі да яго надкоснік і тая дружка, якая прыбірае яе перад пасадам. Далей яны ўжо самі, найчасцей – узяўшыся за рукі, ішлі па разасланым палатне аж да таго месца, дзе мелася адбыцца вянчанне. Старшая свацця станавілася поблізу маладой і сачыла, каб у тэй было ўсё ў парадку з уборами. За маладымі стаялі чатыры дружбанты, па двух за кожным з іх. Яны трымалі вянчальныя кароны; па два ж яны стаялі дзеля таго, каб замяніць адзін другога, калі ў таго, што стаяў наперадзе, стамлялася рука, бо лічылася недапушчальным, каб трымаючы карону замяняў сам сваю руку. Кароны трымалі праз белую хустачку або наладжыўшы на руку белую рукавічку. За гэтымі дружбантамі, якія, дарэчы, называліся старшымі дружбантамі, ставалі паўкругам усе іншыя дружбанты і дружкі, разам са сватам. На вянчанні ніколі не прысутнічалі бацькі маладых. Трэба яшчэ ўспомніць, што з царквы вярталіся ў дом маладой, а ўжо назаўтра, у панядзелак, пераязджалі да маладога, дзе ў аўторак вяселле заканчалася цыганскім вяселлем.

Васіль СТОМА

(Заканчэнне артыкула у наступным нумары)

Дзе варта пабываць

Сякухаці ў час беларускіх дажджоў

Традыцыйна ў нашай краіне ўвосень праходзяць дні культуры Японіі «Японская восень у Беларусі». Апошні дзесцігоддзі ў нас узрасла цікавасць да гэтага далёкага краю.

Фестываль знаёміць беларусаў з традыцыйнаю і сучаснаю культураю далёкай Краіны Узыходнага Сонца. Адметнасць яшчэ і ў тым, што некаторыя мерапрыемствы праводзяцца японскімі майстрамі, якія прыязджаюць да нас на запрашэнне Пасольства Японіі ды арганізацыяў-партнёраў. Сёлета, да прыкладу, чакаюцца выступленні майстра сякухаці (бамбукавай флейты) і піяніста, майстар-класы па каліграфіі, дэманстрацыя і майстар-клас па іайдо (японскім мастацтве вымання мяча), плануецца прыезд японскіх дзеляў кінмастацтва.

Урачыстае адкрыццё адбылося 19 верасня ў брэсцкім Парку культуры і адпачынку, дзе прайшло першае мерапрыемства, прысвечанае баявым майстэрствам і чайнай традыцыі – «Шлях мяча і чая». Пазней у сталіцы ў Цэнтры японскай культуры «Хагакурэ» адбылася гульня ў сёгі, якія яшчэ называюць японскімі шахматамі. У Любані ў дзяржаўным музеі народнай славы да 23 кастрычніка працуе выстаўка «Традыцыі і культура Японіі». Ужо адбыліся таксама конкурс японскай мовы (Беларуская асацыяцыя выкладчыкаў японскай мовы правяла яго на базе Інстытута журналістыкі БДУ), канцэрт сякухаці, майстар-клас па сучаснай харэаграфіі і мультымедыяна харэаграфічнай інсталяцыя «MatchAtria» ды іншыя імпрэзы.

А наперадзе – яшчэ амаль два месяцы. Назавем некалькі найбольш цікавых, на наш погляд, імпрэзаў, куды варта схадзіць.

15 кастрычніка ў мінскім Цэнтры сучаснага мастацтва адбудзецца кінапаказ пастановак традыцыйнага тэатра Кабукі. У Цэнтры японскай культуры 17 кастрычніка пройдзе майстар-клас «Суміэ – жывапіс тушшу», а 18-га – дэманстрацыя і майстар-класы па каліграфіі. 24 кастрычніка дзень японскай культуры «ПроЯпонию» пройдзе ў Барысаўскай гімназіі № 3.

З 7 па 10 лістапада ў сталічным кінатэатры «Перамога» адбудзецца рэтранспектыўны кінапаказ да 120-годдзя кампаніі «Сёціку». 10 лістапада выстаўка «Традыцыі і культура Японіі» адкрыецца ў краязнаўчым музеі Ельска. 15 лістапада ў Цэнтры японскай культуры будзе прачытаная лекцыя «Кіmano – японскае нацыянальнае адзенне», а на 12 і 19-га запланаваныя кінапаказы спектакляў японскіх тэатраў Но і Бунраку (тэатр лялек).

Скончыцца месяц Краіны Узыходнага Сонца 28 і 29 лістапада чайнай цырымоніяй у Цэнтры японскай культуры «Хагакурэ».

Больш падрабязную інфармацыю пра фестываль можна даведацца на сайце Пасольства Японіі ў Рэспубліцы Беларусь www.by.emb-japan.go.jp/j

Паводле інфармацыі Пасольства Японіі

На імпрэзе «Шлях мяча і чая»

¹ Пачувацца – тут: чуцца абавязаным.

² Прышлы – будучы.

³ Кляпа – тут: борт пінжака, летніка.

⁴ Шархуны – шамкі, званкі на вупражы.

Царкоўнае краязнаўства

Царква ў вёсцы Апечкі

Некалі ў вёсцы Апечкі Стаўбцоўскага раёна была свая адметнасць, што вылучала яе сярод іншых навакольных паселішчаў. Гэта – мясцовая царква, пабудаваная ў 1844 годзе. На жаль, сёння пра яе даводзіцца гаварыць у мінулым часе. Але вось што атрымалася даведацца. У гэтым мне дапамог жыхар вёскі Аляксандр Кірылавіч Высоцкі. Такім чынам, буду абавязана на яго ўспаміны.

Царква была драўлянай. Свайго святара пры ёй не было – прымацаваная да стаўбцоўскай царквы, таму набажэнствы ў Апечках праводзілі яе настояцелі. Адбываліся службы па вялікіх рэлігійных святах (на другі дзень Нараджэння Хрыстова, Пасхі, Тройцы, Юр'я і г.д.).

Асноўным жа святам для жыхароў вёскі былі Пакровы, бо іх царква мела назву Свята-Пакроўскай.

У 1937 годзе яе растачвалі, падоўжылі на пяць метраў. Сталяр Іосіф Парфіравіч Каваленка падстроіў купалы. Царква была 18 метраў даўжынёю, 8 – ушыркі.

Званіцы раней не было, таму спачатку званы віселі на высочных хвоях, што раслі непадалёк.

Званіцу ў 1908 годзе пабудоваў Марцін Сцяпанавіч Шастак. Званы былі бронзавыя і вельмі гучныя. У час Першай сусветнай вайны жыхары закапалі іх, а калі прайшло ліхалецце, для званой была ўзведзена асобная пабудова.

Царкоўны стараста Павел Грыб прывёз са Стоўбцаў плашчаніцу. Кірыл Якаўлевіч Высоцкі купіў чашу і лыжачку для прычашчэння, якія былі пазалочаныя. А калі храм разбіралі, усяго гэтага ўжо не было.

У 1960-х гадах намаганнямі партыйных і калгасных дзеячаў царква і была знішчана. З яе зрабілі клуб. Некаторыя рэчы ўдалося захаваць (ікону, званіцу, фотаздымак царквы, а таксама крыж), большасць была спаленая.

*Запісала Святлана АДАМОВІЧ,
г. Стоўбцы*

Брама-званіца ў в. Апечкі

Для тых, хто вывучае свой радавод

Гісторыя Іўеўшчыны ў фондах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі ў Гродне

Тэрыторыя сучаснага Іўеўскага раёна ў перыяд пасля падзелу Рэчы Паспалітай і ўключэння Беларусі ў склад Расійскай імперыі знаходзілася ў двух паветах – Ашмянскім і Лідскім спачатку Слонімскай губерні, утворанай у снежні 1795 г., затым Літоўскай губерні, а з 1801 г. у Гродзенскай губерні. Пасля новага адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу Ашмянскі і Лідскі паветы ўвайшлі ў склад Віленскай губерні. І таму гістарычны крыніцы па гісторыі Іўеўшчыны захоўваюцца ў значнай колькасці ў гістарычным архіве Літвы (Вільня).

У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ў Гродне, які захоўвае дакументы па гісторыі Гродзенскай губерні за XIX – пачатак XX ст., гісторыя Іўеўшчыны адлюстраваная ў некаторых фондах Ашмянскага і Лідскага паведаў і ў друкаваных выданнях навукова-даведачнай бібліятэкі архіва.

У гістарычнай энцыклапедыі «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów sławiańskich», выдадзенай у Варшаве пад рэдакцыяй Б. Хлябоўскага, В. Валеўскага і Ф. Сулімерскага, маюцца гістарычныя, геаграфічныя і статыстычныя апісанні Іўя, Трабаў, Суботнікаў, Геранёнаў, Дойлідаў, Бакштаў, Юрацішак, Лежневічаў, Лаздунаў, Юрацішак і іншых.

Паводле гэтых звестак Іўе ў XIX ст. было мястэчкам Ашмянскага павета Віленскай губерні. Мела валасное праўленне, сельскую школу, паштовую станцыю, мураваны парафіяльны касцёл Св. Пятра і Паўла. У мястэчку жыло (1869) 2 123 жыхары, з іх 1 054 мужчыны, 1 070 жанчынаў.

Юрацішкі. Сядзіба Радкевічаў (часы Другой сусветнай вайны)

Калісьці Іўе было ўласнасцю Кішкаў, з якіх Мікалай, ваявода меціслаўскі, стараста вількашэўскі, фундаваў тут у 1643 г. касцёл, а пры ім кляштар бернардынцаў. Бернардынцы мелі бібліятэку з 489 кніжак і ўтрымлівалі пры кляштары духоўную школу, званай рыторыка аж да першай чвэрці XIX ст. Ад Кішкаў Іўе перайшло ў 1662 г. да Караля і Кацярыны з Радзівілаў Глябовічаў, затым да Агінскіх, ад іх да Сапегаў, каторыя ў 1686 г. перадалі ў заклад Тызенгаўзам. У XIX ст. мястэчка належала графіні Замойскай, якая атрымала яго ў спадчыну ад Тызенгаўзаў.

Бакшты, вёска Ашмянскага павета, цэнтр вобласці, якая складалася з 52 вёсак і налічвала 475 дамоў і 3 473 жыхары.

Лежневічы, вёска ў Ашмянскім павеце. Паводле звестак за 1866 г. налічвалася 24 дамы, жыхароў: 131 каталік, 15 праваслаўных, 7 яўрэяў.

Лаздуны былі мястэчкам Ашмянскага павета, у 1817 г. былі ўласнасцю Юзафа Валадкевіча, пазней Самуэля Ланеўскага-Воўка, ад каторага перайшло да Малеўскіх. Мясцічка мела касцёл драўляны філіяльны суботніцкай парафіі, фундаваны ў 1744 г., адноўлены ў 1852 г. праз С. Ланеўскага-Воўка.

Юрацішкі, мястэчка Ашмянскага павета. У 1866 г.

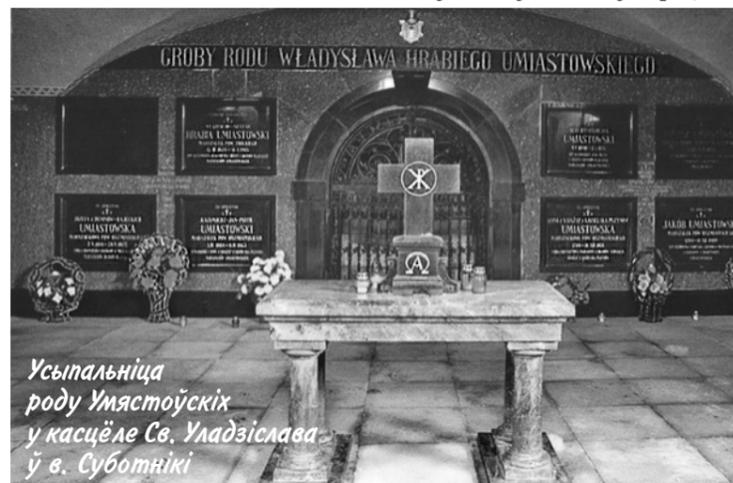
было 23 дамы, жыхароў – 224, з іх 100 каталікоў, 97 праваслаўных. Калісьці ўласнасць Капцёў, затым Касцялкоўскіх і Радкевічаў.

Суботнікі, мястэчка Ашмянскага павета. У 1882 г.

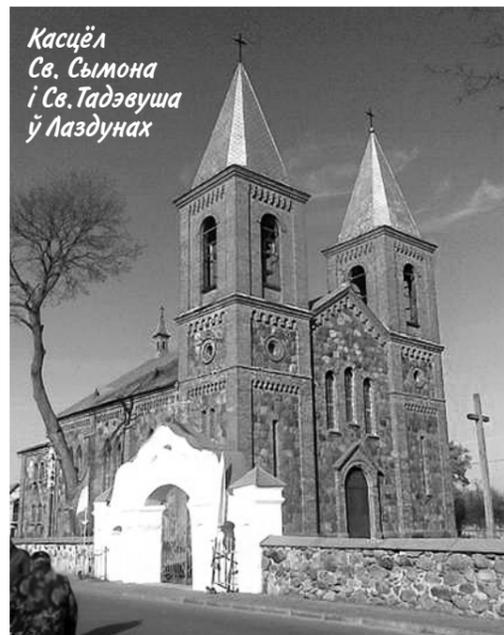
налічвалася 523 жыхары. У мястэчку былі валасное праўленне, народная школа, паштовая станцыя на тракце ад чыгуначнай станцыі Лібава-Роменскай да Солаў, млын, бровар. Парафіяльны касцёл Вішнеўскага дэканата, драўляны, збудаваны ў 1636 г. праз князя Альбрэхта Радзівіла, па іншых звестках касцёл быў фундаваны ў 1573 г., адрамантаваны ў 1755 г. Мясцічка было ўласнасцю Умястоўскіх.

Трабы ў XIX ст. былі дзяржаўным мястэчкам Ашмянскага павета. У 1866 г. налічвалася 78 дамоў і 499 жыхароў, з іх 159 праваслаўных, 65 каталікоў і 275 яўрэяў. У 1882 г. было ўжо 1 238 жыхароў, з іх 599 мужчынаў і 639 жанчынаў. У мястэчку былі царква Св. Пятра і Паўла, пабудаваная ў 1784 г. праз Сянкевічаў, і касцёл парафіяльны драўляны, пабудаваны ў 1534 г. праз ваяводу Альбрэхта Гаштольда, синагога, валасное праўленне, народная школка.

*М. САЧОК, г. Гродна
(Заканчэнне
ў наступным нумары)*

Усыпальніца роду Умястоўскіх у касцёле Св. Уладзіслава ў в. Суботнікі

Касцёл Св. Сымона і Св. Тадэвуша ў Лаздунах

Лаздуны. Сядзіба Корвінаў-Мілеўскіх (1939 г.)

Парафіяльны касцёл у в. Суботнікі ў канцы XIX ст. Выява з кнігі Ч. Янкоўскага

Страчаная спадчына: могілкі Слонімшчыны

Адзін з самых прыгожых краявідаў Слоніма адкрываецца з боку Ружанскіх могілак. З гэтага ўзвышша позіркам можна ахапіць абрысы старога горада. Тыя, як на далоні, расцягнуліся ламай лініяй, прытуліліся на скрыжаваннях важнейшых дарог, паабпал якіх несупынна цячэ жыццё. І хоць напаяўненне гэтых вуліцаў неаднаразова змянялася пад уплывам шматлікіх войнаў і пажараў, але вобраз Слоніма да гэтага часу застаецца непаўтаральна захапляльным сваім жыццёвым зместам у спалучэнні з яго запоўненай халодным каменем архітэктурных формаў прасторай.

У даўнейшыя часы, поўныя рознымі хваробамі і эпідэміямі, могілкі ладзілі на самым ускрайку паселішча, з улікам перспектывы яго росту. Прычым месца гэта абіралі на ўзвышшы. Прыклад таму Ружанскія могілкі, адны з самых старажытных у Слоніме. Яны становіліся апошнім прытулкам таксама ўсім тым, каму было наканавана загінуць на нашай зямлі ў шматлікіх войнах: ці тое нямецкі або рускі салдат часоў Першай сусветнай вайны, ці жаўнер польскай арміі Юзафа Пілсудскага.

Горад хутка рос паабпал Шчары і развіваўся. Таму ўзнікла патрэба ў яшчэ адных могілках, на правым беразе ракі – на Замосці. Яны размясціліся на ўзвышшы пры колішняй Віленскай вуліцы, цяпер імя Баграціёна. Магчыма, менавіта яны былі першымі гарадскімі могілкамі, але сёння пацвердзіць гэта вельмі цяжка, паколькі ў выніку будаўніцтва Баранавіцка-Беластоцкай лініі чыгункі праз Слонім у 1885 – 1886 годзе гэтае ўзвышша было зрэзанае. Тады на глыбіні двух метраў будаўнікі знайшлі рэшткі цагляных сценаў, каля якіх было мноства шкілетаў, каменных пліт, пярсцёнкаў ды іншых прадметаў.

У канцы XV стагоддзя на Замосці разам з праваслаўнымі пачалі хаваць і першых хрысціянцаў каталіцкага веравызнання, якое пасля Крэўскай уніі 1385 года паступова распаўсюджвалася ў заходняй Беларусі. Ружанскія ж могілкі працягвалі заставацца выключна праваслаўнымі.

Краявід Слоніма з боку Ружанскіх могілак (пач. XX ст.)

Ружанскія (уніяцкія), лютэранскія і яўрэйскія могілкі на карце 1823 года

У 1596 годзе ў Брэсце была заключаная рэлігійная унія паміж праваслаўнай царквой ВКЛ і каталіцкім касцёлам. Утварылася новая плынь хрысціянства – уніяцтва, да якога далучыліся праваслаўныя святары Слоніма, а Ружанскія могілкі сталі месцам пахавання ўніяцкага. І заставаліся такімі да моманту ўз'яднання ўніяцтва з праваслаўем у 1839 годзе.

На правым беразе Шчары побач з праваслаўнай царквой знаходзіліся яшчэ адны могілкі. Тут блізу 1490 года на сродкі ўладара Вялікага Княства Літоўскага Казіміра Ягелончыка быў пабудаваны першы ў горадзе драўляны касцёл, на месцы сённяшняга касцёла Святога Андрэя. Праз сто гадоў, у канцы XVI стагоддзя, слонімі стараста Леў Сапега за ўласны кошт уфундаваў на Замосці будаўніцтва каменнага касцёла замест ранейшага драўлянага і далучыў да яго кавалак замкавай зямлі «на могілкі, школу, шпіталь». Кароль Жыгімонт III у 1595 і 1608 гадах пацвердзіў атрыманне сло-

німскім касцёлам уладанні, у тым ліку і перадачу яму вёскі Пятровічы (цяперашнія Пятралевічы – у межах Слоніма), побач з якой з'явіліся могілкі, на гэты раз выключна каталіцкія. А на хрысціянскіх могілках па Віленскай вуліцы прыкладна ў гэты час нябожчыкаў хаваць перасталі.

Затое недалёка з'явілася новае месца пахаванняў – старэйшыя ў горадзе яўрэйскія, што займалі палову плошчы трохкутнага вуліцаў Доўгая (сённяшняя Касманаўтаў), Абалоні (у міжваенны час – маршалка Юзафа Пілсудскага, сёння Савецкая) і Касцельнай (цяперашняя Максіма Горкага) і ўшчыльную паходзілі да апошніх дзвюх.

Яўрэй пачалі з'яўляцца на землях Беларусі пасля выдадзенага князем Вітаўтам прывілея ад 1388 года, які дазваляў ім сяліцца ў гарадах. Гэта павінна было спрычыніцца да развіцця гандлю і рамёстваў. Першапачаткова іх колькасць была нязначнай і яны сяліліся пераважна на ўскраінах Слоніма, паступова атрымоўваючы магчымасць набываць жыллё бліжэй да цэнтра.

У выніку ў горадзе напрыканцы XVIII стагоддзя дзейнічалі тры яўрэйскія могілкі. Першыя размясціліся на Замосці. Згодна гісторыку Андэю Дычкоўскаму, яшчэ ў 1920-х гадах на некаторых памінальных плітах (мацэвах) былі бачныя даты 1529 і 1641. Сёння на гэтым месцы жыллёвая забудова. Другія могілкі знаходзіліся ў цэнтры горада, за цэнтральнай сінагогай, на тэрыторыі сённяшняга слонімскага кірмашу.

Васіль ГЕРАСІМЧЫК

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Рымска-каталіцкія могілкі побач з Пятралевічамі на карце 1823 года

Уганараванне

Уладзімір Раманаў – паляўніцтвазнаўца і экалаг

20 верасня ў нашай краіне адзначаўся Дзень працаўнікоў лесеу. Сімвалічна, што на наступны дзень у тэхналагічным універсітэце была ўсталяваная мемарыяльная дошка, прысвечаная Уладзіміру Раманаву, які ў 1973 – 1987 гадах быў рэктарам Беларускага лесатэхнічнага інстытута імя С.М. Кірава (цяпер Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт).

З гэтай нагоды ва ўніверсітэце адбыўся мітынг, на якім прысутнічалі студэнты і выкладчыкі, былыя вучні і аднакурснікі, калегі Уладзіміра Сяргеевіча, прадстаўнікі Адміністрацыі Прэзідэнта, Савета Міністраў і Міністэрства лясной гаспадаркі Беларусі.

Мітынг адкрыў рэктар БДТУ, доктар хімічных навук, прафесар Іван Жарскі, які распавёў пра жыццёвы і творчы шлях свайго папярэдніка У. Раманава. Выступілі акадэмік Віктар Парфёнаў, доктар сельскагаспадарчых навук Леанід Ражкоў, дэкан лесагаспадарчага факультэта Алег Марозаў, загадчык кафедры паляўніцтвазнаўства Аляксандр Казарэз. Генеральны дырэктар запаведніка «Белавежская пушча» Аляксандр Буры распавёў пра сустрэчу ў пушчы з кіраўніком СССР М. Хрушчовым. Аднаго разу пад час паездкі па запаведніку шлях ім быў перакрыты ўпалым на дарогу дрэвам, і «гаспадар» вельмі раззлаваўся. Партыйныя кіраўнікі са страху былі гатовыя праваліцца скрозь зямлю. Але У. Раманаў, які ў той быў час дырэктарам запаведніка, смела запырачыў кіраўніку Савецкай дзяржавы.

На мітынгу многія выступоўцы распавялі цікавыя эпізоды з жыцця У. Раманава. Унучка Ганна Раманава, цяпер дацэнт кафедры замежных моваў гэтай жа ўстановы, падзялілася сямейнымі згадкамі пра свайго знакамітага дзеда.

У тыя гады я часта бываў у Беларускім лесатэхнічным інстытуте, таму добра ведаю, што неафіцыйным памочнікам рэктара Раманава называлі Леаніда Маліноўскага. З цікаўнасцю прысутныя слухалі гэтага чалавека, які з гумарам апавядаў пра першую лекцыю, чытаную ім замест рэктара. Раманаў, які на вайне страціў нагу, быў звонку суровы, але заставаўся добрай душой чалавекам.

Уладзіміра Сяргеевіча добра ведалі ў розных краінах свету. Ён удзельнічаў у многіх усесаюзных і міжнародных сімпозіумах і кангрэсах па паляўніцтвазнаўстве і экалогіі. Ён з'яўляецца адным з першапраходцаў у нашай краіне ў галіне паляўніцтвазнаўства і экалагічнай адукацыі.

Уладзімір ШУЛЯКОЎСкі,
фота аўтара

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 2)

Выбраў прафесію медыка, а са сцэнай не развітваўся – увесь вольны час аддаваў ёй. Паступова тэатр выцяняе ўсё астатняе з яго душы. Дваццацішасцігадовы фельчар спрабуе паступіць у тэатральны інстытут. Спроба не ўдалася. Даведаўся, што Віцебскі тэатр набірае студыю маладога актёра. Паехаў. Прынялі. Днём працаваў на санэпідэманстанцыі, а ўвечары, як на крылах, імчаў у тэатр. Урокі Сяргейчыка, Шмакава, Ільінскага засталіся ў памяці на ўсё жыццё. Тая сур’ёзнасць стаўлення да сцэнічнага мастацтва, якую яны імкнуліся перадаць сваім выхаванцам, не прапала бяследна.

Заканчваў студыю, калі заняла душа, пацягнула на Палессе, бліжэй да бацькоў, да родных лельчыцкіх мясцінаў. Неўзабаве Міхаіл Яўхімавіч становіцца рэжысёрам Мазырскага народнага тэатра.

Ён і цяпер не разумее, адкуль у яго, сялянскага сына, бралася энергія, жаданне мяняць прафесію, ехаць у невядомы горад, шукаць сувязі з тэатрам праз студыю...

Напэўна, прага да мастацтва, закладзеная ў сэрцы змалку, павінная была праявіцца, яго мара аб сцэне павінная была здзейсніцца. І яна здзейснілася. Тэатр стаў яго прызначэннем, яго болей і радасцю, яго жыццём.

Нялёгка было маладому рэжысёру пачынаць з класічнай купалаўскай спадчыны – «Раскіданае гняздо». Шмат сілы трэба было патраціць, каб пераканаць людзей працаваць без аглядак на суфлёра, выкрасліць начыста дапатопныя, застарэлыя прыёмы, каб давесці выканаўцам, што маналогі купалаўскіх герояў, глыбока эмацыйныя, па-народнаму філасафічныя, патрабуюць сур’ёзнай, заглябленай мысліцельнай працы ад актёра, вывучэння народных традыцыяў, народнага характару ва ўсіх яго шматгранных адценнях. А з якой апантанасцю ваяваў ён за чысціню мовы, беражліва вывяраючы кожны інтанацыйны рух!.. Прывучаў усіх да разумення, што рэпетыцыя – складаны, напружаны працэс творчага пошуку, у якім творцамі павінны быць усе: хто працуе на сцэне, хто чакае свайго выхаду за кулісамі ці проста сядзіць у зале ў якасці гледача. Героі «Раскіданага гнязда» глыбока драматычныя, яны ўвасабляюць лёс усяго беларускага народа, і ў той жа час кожны з іх – непаўторны свет чалавечага духоўнага характа. Узнёслая, паэтычная Зоська, па-дзіцячы ўдумлівы, засяроджаны Данілка, рэзкі, напорысты Сымон, Лявон і Марыля, іх бацькі, расчараваныя, стомленыя ад змагання за хлеб надзённы. Рэжысёру трэба бачыць усё, і ён імкнуўся бачыць да кожнай драбніцы. Стварылі кампазіцыю з народных песень і вершаў Купалы, ездзілі ў музей песняра, пабывалі на спектаклях купалаўцаў. Разам рэжысёр і мастак Пётр Захараў ездзілі па вёсках, набылі хатнія рэчы, сялянскую вопратку, прылады працы, гутарылі з землякамі, пабывалі ў Тураве, у суседзяў-тонежцаў, якія славацца песнямі на ўсю Беларусь, і быццам душой паздаравалі – адкуль тая сіла ўзялася. Еднасць з роднымі каранямі надала рэжысёру і мастаку ўпэўненасць, веру ў поспех. І поспех

Асоба

Рэжысёр з Палесся

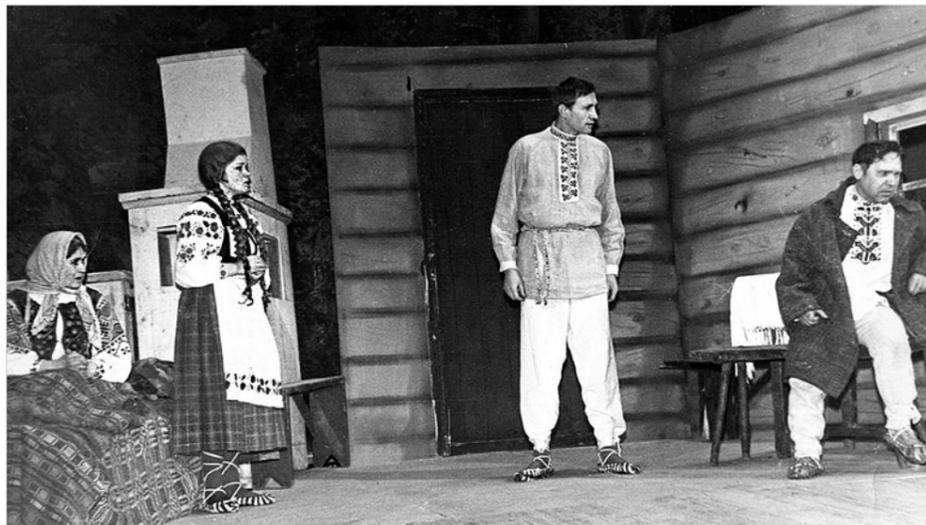
прышоў. «Раскіданае гняздо» стала лаўрэатам рэспубліканскага, а затым – усесаюзнага фестывалю самадзейнага тэатральнага мастацтва ў Маскве.

А рэжысёр думаў пра будучыню. Сваю і тэатра. Пospех акрыліў, але і ўзвысіў пачуццё адказнасці перад сабой і калектывам. Неабходнасць вучыцца прывяла яго ў Маскву. Міхаіл Яўхімавіч стаў студэнтам-завочнікам вышэйшага Маскоўскага тэатральнага вучылішча імя Б. Шчукіна пры тэатры Я. Вахтангава. Чатыры гады вучобы ўзбагацілі і ўзмацнілі цікавасць да сваёй справы. Народны артыст СССР, прафесар Б. Захава, рэктар вучылішча, вучань і паслядоўнік Вахтангава, вёў курс рэжысуры, уважліва сачыў за творчым ростам сваіх выхаванцаў, не прапусціў ніводнай іх пастаноўкі. Звярнуў увагу і на маладога рэжысёра з Беларусі. Вельмі яму спадабаліся ўрыўкі з яго дыпломнай працы «Людзі на балоце» паводле рамана І. Мележа, а таксама выкананне ім ролі Прысыпкіна ў спектаклі «Клоп» па п’есе У. Маякоўскага. Адзінадушна кампетэнтным журы быў прыняты дыпломны спектакль М. Коласа. Сваёй рукою выпісаў яму рэктар дыплом рэжысёра драмы і сказаў: «*Няхай будзе для Беларусі гэты самародак з дыпломам рэжысёра-прафесіянала*».

М. Колас

якой змагаецца Васіль за лепшы кавалак зямлі, – упартасць чалавек, які не ўяўляе сябе без зямлі і які цвёрда перакананы, што потым сваім, гаротнай сіроцкай доляй сваёй ён заслужыў гэты кавалак. Беражліва, з пачуццём глыбокага разумення сялянскай душы, нясе Ко-

Сцэна са спектакля «Раскіданае гняздо» (1967 г.)

За час навучання М. Коласа ў Шчукінскім вучылішчы рэпертуар Мазырскага народнага тэатра значна ўзбагаціўся за кошт лепшых твораў беларускай драматургіі. Аднавілі і перапрацавалі спектакль «Канчане – суседзі мае» па п’есе І. Козела, адбылася прэм’ера «Партызанаў» Кандрата Крапівы, шэрагу казак для дзяцей, пастаноўка спектакля «Людзі на балоце» па рамана І. Мележа.

Міхаіл Колас з самага пачатку імкнуўся спалучыць місію рэжысёра з актёрскай дзейнасцю, бо не мог не іграць. Яго Сымон у «Раскіданым гняздзе» вельмі імпануе характару самога выканаўцы – адкрытаму, рашучаму, нястрымнаму ў дасягненні пастаўленай мэты. Даніла Дрыль у «Партызанах» Кандрата Крапівы – своеасаблівы працяг лініі характараў Сымона. У спектаклі «Людзі на балоце» – роля Васіля. Упартасць, з

лас-актёр на суд гледача душэўную драму Васіля, уласніцкая сутнасць якога пераборае ўсё юначы, узнёслае і нараджае неадольную прагу выбіцца з «галоты дзіравай» у заможнага гаспадара.

Гэты спектакль, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння народных песняроў Янкі Купалы і Якуба Коласа, стаў лаўрэатам рэспубліканскага фестывалю.

Сёлета 15 верасня Міхаілу Яўхімавічу споўнілася 80 гадоў. Каля трыццаці з іх ён кіраваў Мазырскім тэатрам. З яго прыходам дзейнасць тэатра набыла акрэсленасць і мэтанакіраванасць. Радзіма высока ацаніла яго творчую працу. Міхаілу Яўхімавічу прысвоенае званне заслужанага работніка культуры БССР, Мазырскі народны тэатр – пераможца шматлікіх конкурсаў і тэатральных фестывалю – быў шырока вядомы ў Беларусі і за яе межамі.

Як шкада, што чарнобыльская бяда параскідала па белым свеце тысячы беларускіх сыноў і дачок. Міхаіл Яўхімавіч цяпер жыве з сям’ёй у горадзе Калязіне Цвярской вобласці, дзе таксама стварыў народны тэатр. Бо для яго тэатр заўсёды застаецца болей і радасцю, святым яго душы, яго святыняй.

Таліна ДАШКЕВІЧ

Сяло Міхнаўка, што ў Нараўчанскай гміне, гранічыць з Лешукамі, а ад поўначы прылягае да ракі Нарвы. Яшчэ пры старой Польшчы сяло было разбітае на калоніі і кожны пабудавуўся на сваёй сялібе. Гаспадарскія сялібы тут абгароджаныя, з садамі. Сярэднія гаспадаркі ад 5 да 10 га. Хоць зямля IV і V класаў, людзі дабіліся тут добрых ураджаў.

Іду восеньскай дарогай па Міхнаўцы. Злезшы з вечаровага, адзінага, аўтобуса, што ехаў з Беластока ў бок Нараўкі, па дарозе распытваю, як дайсці да хутара Радзіванюкоў. Я тут першы раз, хаця лічу Нараўчанскую гміну маёй роднай. А пра Міхнаўку ў апошні час пачула з-за дзейнасці ў гэтай вёсцы культурнага згуртавання «Сторчык» («Ятрышнік»). Згуртаванне мае тут юрыдычную сядзібу, а яго дзейнасць шырыцца не толькі ў ваколіцы... Мінаю праваруч сядзібу «Ятрышніка» – адноўленую самаўрадавую святліцу. І тут збіраюцца тутэйшыя паэты і іхнія слухачы, якіх няма. А іду я да Веры Радзіванюк, адной са старэйшых (1933 г. нар.) актыўных паэтак. І чуюцца мне словы вершаў старажыткі, якая ўсё жыццё ператрывала на гэтых загонах, пад хмарамі, што пралятаюць высока над галавой, калі адарвеш вочы ад раллі і турботаў.

Ведаю, што ў В. Радзіванюк цэлыя сшыткі, запісаныя мазолістай рукой, спрацаванай у гаспадарцы, пры дзеях. Бярэ ручку і піша, і чытае, хаця ў школу мала хадзіла. Занатоўвае і сваё жыццё ў мемуарным сшытку. «Васковая вуліца дайно ўжо прыціхла. Няма ў вёсцы дзетак ані крыкаў іхніх. Калісьці ў вёсцы было дзетак многа і забаваў дзіцячых, галасоў ды крыкаў, не чуваць у вёсцы галасоў дзявочых. Няма калісьніх вячорак ані песень звонкіх. Вёска пастарэла, усе дарослыя сталі, пакінулі вёску, у горад паўцякалі. Засталіся старыя ў васковых хатах, платы паваліліся. Жывуць небагата...»

Іду да паэтки, чую той дух, што і яна ўдыхае пасярод палёў і лугоў. Бачу: «разаслала бабіна лета павуцінку тонку: у блеску сонца выглядае, нібы ніткі шолку. На кустоўі, на травах, дзе ні кінеш вокам, ляжыць тонка павуцінка на палях шырокіх. А хто ж

Беларусы ў свеце

Паэтка з міхнаўскіх палеткаў

праў гэтыя ніткі, хто снаваў на полі? Трэба добра прыглядзецца на цудоўны ўзоры...»

Дом схаваны ў залесі дрэваў, на падворку ходзіць непрывязаная белая козка. Паводзіць сябе як ахоўнік гаспадаркі – маю шчасце, што ўспрымае мяне як сваю. Гэтае стварэнне жыць не можа без сваёй гаспадыні. Калі цётка Вера захварэла і трапіла ў бальніцу – і козачка перажывала, тужыла, не ела, амаль не кончыўшы свайго жыцця ў чаканні вяртання гаспадыні. Хаця меў ёю хто займацца – і сын

Вера Радзіванюк

з нявесткаю, і гаспадар. І козка, пільна ўзіраючыся, вядзе мяне пад ганак, дзе паяўляецца В. Радзіванюк у хустачцы, з далонямі, цёмнымі ад чышчаных грыбоў. Урадзіла гэтая восень грыбамі! Ля гаспадаркі завіхаецца Верыня нявестка Вольга, муж Генік прысеў на тапчане... А пра паэзію пагаманіць пойдзем на «вялікую хату», усю ў іконах і вышываных падушках... І раптам – зацвілыя заранёў зігакактусы (шлюмбергеры) – «груднікі» (звычайна гэта не іх пара квітнення) – абсыпаныя белым і чырвоным квеццем.

Пачынаем пра суседа, якога творчасць таксама падтрымліваецца «Ятрышнікам» – ляшчэцкага Тадзіка Кунцэвіча. Ён таксама дэбютаваў у агульнапольскім конкурсе беларускай паэзіі і прозы «Дэбют». Затым вяртаемца да асобы гаспадыні. На сталі ляжаць пукатыя сшыткі, спісанія вялікімі літарамі самавука. Вера піша здаўна, занатоўвае свае роздумы і станы духу.

Вёска Міхнаўка

– Ці я ведаю, неяк так узялося... таксама не было многа часу, бо гаспадарка... Але калі ўжо атрымалі сялянскую рэнту, кароў не трымалі, знайшлася тая крышына часу.

Родам Вера з Лазовага, недалёка адсюль.

– Калісь суседзі называлі нашу сялібу Ясевэ Пуолько. А чом так называлі, не памятаю. Відаць, па дзядках-прадзедках. Але ў тамашнім Лазовым нікога не засталася. Замуж сюды прыйшла, так і жыву – блізка шэсцьдзесят гадоў будзе. І пішу па-беларуску. А колькі я тае школы маю! Дзе за немца вучыліся? Так палічыць, то адну зіму дакладна хадзіла ў школу, у Ляўкове, бо нас у Ляўкова вывезлі з Лазовага. У Ляўкове за немца – ад Каляд да вясны, ужо апошні год як немец тут быў, і павайне таксама дзесяці так – выкапалі картоплю, усё парабілі, то таксама да вясны хадзіла ў школу. Столькі мае навукі і было! Такі час быў, не іншы. Не было калі вучыцца. А тут мы жывем у

вялікай цішыні. Самаходы ходзяць па дарозе, але да нас тут далекавата. Спакой, цішыня. Пісаць я пачала, можа, з пятнаццаці гадоў таму. А можа, і менш. І калісь мела замілаванне да гэтага, але часу не было. Пры гаспадарцы – дзе да таго! Але сталі менш рабіць... І адной вясной – найшло на мяне нейкае натхненне. Бо яно не заўсёды ёсць. Бывае, начну, але не дапішу. Вось я пачала верш пра жураўлёў. А найпершы быў мой верш «Бярозкі»: «*Белыя бярозкі, я ж вас пасадзіла, кволыя, маленькія, усё на вас глядзела. І калі вясною вырасуць лісточкі, станавілісь большыя вашыя ствалочкі. Так ляцелі годы, вясна, лета, восень. Колькі ж тых гадочкаў адтуль праяслася! Выраслі бярозкі, мкнецеся да неба. А я пастарэла, паміраці трэба...*» Часам сеў бы, падумаў, напісаў. Але ўсё работа ёсць. Няма так, каб без работы. Але прыпомніцца: «*Жыта ў полі даспявае, спелым коласам шуміць. Пагляджу на*

спела жыта, успаміны ажывуць... Калісь жыта зажыналі, у поле з серпамі ішлі. Дзве нядзелі працавалі, жніва цяжкімі былі. А як жыта дажыналі, тады весела было... Як пайшлі з поля дадому, тады вёдры пайшлі ў рух...» Так тады ўсё яно было. Вось «*тады як заспявалі, як бы стому зняў рукой*»... Вядома, як тут я запісваю, невучоная. І памылак ёсць шмат. Пішу па-беларуску, але столькі гадоў па той маёй «школе»... «*Жыццё праляцела, нібы буйны вецер, падкацілася старасць, горшы час на свеце*». Нават не заўважыла, як тая старасць надыхла. Але ўсё чуюцца як маладому: «*Не магу заснуці да позняе ночкі, чую, як шчабеча салавей у садочку. Выйду раніцою, сяду каля хаты, чую на багне – жоравы гарлаты...*» Такое ўсё – жыццёвае.

Першы раз Вера паказала вершы дзве зімы таму. Здаецца, нявестка камусьці напамянула ў вёсцы, што чула яе вершы, а Эля Кунцэвіч і Марыёля Рэнт запрасілі на дэбютанцкую сустрэчу ў ляўкоўскую святліцу. Як было ў большай кампаніі, перад большай публікай? Смяецца: старэйшы чалавек ужо нічога не баіцца! Якась там было. Большасць сваіх вершаў ведае на памяць... Бываюць і плённыя месяцы – у мінулагодні ліпень напісала Вера з дзесяці вершаў.

Вершы піша і Верын сын Алік (1958 г. нар.). Па-польску, моцна палітычныя, сатырычныя. Ці такія працягаеш? Можна з-за шчырсці і «наразіцца» каму-небудзь. А праз пару нараўчанскіх паэтычных сустрэчаў паявіцца разам з маці і іншымі народнымі творцамі ў святліцы ў Семанюцы. Вестку пра свекрыны вершы абнародавала была ягоная жонка Оля. Яна працавала на пошце, насіла лісты людзям. У лістах – важныя словы. Таму не змагла прамаўчаць пра тое, што пачула ў хаце – тыя простыя хвалючыя вершы спадарыні Веры. Жывуць усе тут разам, гаспадарыць разам. Ужо з жывіны трымаюць толькі тую козку. Але нікому козка (якую спадарыня называе... «Кароўка») не даецца падаіцца. Прызнае толькі гаспадыню!

– Калі мама была на аперацыі вачэй у Беластоку, «Кароўка» далася мне падаіцца толькі тады, калі Вера была пад наркозам, і не думала пра яе. А мне патрапіць і бадануць, хаця ўжо добра ведае за столькі гадоў! Паміж імі такая тэлепатычная сувязь!

У Веры Радзіванюк такая сувязь з усім, што жыве тут навокал, – і людзьмі, і прыродай. І вершы ў яе натуральныя – Вера піша, як дышае.

Вера Радзіванюк, Ала Ясвіловіч, Галіна Бірыцкая

«Swietlica wiejska», сядзіба «Ятрышніка»

**Міра ЛУКША,
г. Беласток
Фота аўтара**

Кастрычнік

20 – Кейданскі дагавор 1655 г. (Жамойць; аформлены 20 – 23 кастрычніка 1655 г.), пагадненне аб уніі ВКЛ і Шведскага каралеўства ў час вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1654 – 1667 гг. і Паўночнай вайны 1655 – 1660 гг. – 360 гадоў з часу заключэння.

20 – Шуманскі Міхаіл Рыгоровіч (1920, Мёрскі р-н – 1982), спявак, заслужаны артыст Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

21 – Даніловіч Мікалай Аляксандравіч (1955, Гродзенскі р-н), мовазнаўца, даследчык лексікалогіі, фразеалогіі, дыялекталогіі, лінгвадыдактыкі, лінгвістычнага краязнаўства, аўтар дапаможнікаў для настаўнікаў агульнаадукацыйных школ, вучняў і студэнтаў ВНУ – 60 гадоў з дня нараджэння.

21 – Купцэвіч Фелікс Піліпавіч (1900, Гродна – 1938), пісьменнік, крытык – 115 гадоў з дня нараджэння.

22 – Жыгалка Валерыі Фёдаравіч (1940, Мінск), рэжысёр дакументальнага кіно, аўтар кінафільмаў, сярод якіх карціны пра прыроду, фальклор, культуру і гісторыю Беларусі, – 75 гадоў з дня нараджэння.

22 – Казелка Канстанцін Кандратавіч (1915, Калінкавічы – 1989), самадзейны майстар-разьбяр па дрэве, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

24 – Арганізацыя Аб'яднаных Нацыяў (ААН; ЗША; 1945), міжнародная арганізацыя, створаная для падтрымання міру, бяспекі і развіцця супрацоўніцтва паміж усімі краінамі, – 70 гадоў з дня ўтварэння.

25 – Дударэнка Леанід Аляксандравіч (1930, Маладзечна), жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1991), лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2000), кавалер ордэна Францыска Скарыны (2013) – 85 гадоў з дня нараджэння.

25 – Мірачыцкі (Міранчыцкі) Леў Паўлавіч (1925, Карэліцкі р-н – 2002), гісторык-славіст, літаратар, публіцыст, аўтар навуковых працаў аб жыцці і творчасці А. Міцкевіча – 90 гадоў з дня нараджэння.

25 – Шкляраў Фёдар Рыгоровіч (1925, Ветка – 1988), краязнаўца, калекцыянер, заслужаны работнік культуры Беларусі, заснавальнік і першы дырэктар Веткаўскага музея народнай творчасці – 90 гадоў з дня нараджэння.

26 – Дмахоўскі Генрык Міхайлавіч (1810, Вільня ці Мёрскі р-н – 1863), скульптар, удзельнік нацыянальна-вызваленчага руху ў Беларусі, Літве і Польшчы ў 1830 – 1860-я гг. – 205 гадоў з дня нараджэння.

27 – Анішчанка Яўген Канстанцінавіч (1955, Аршанскі р-н), вучоны-гісторык, архівіст, які вывучае комплекс праблемаў перыяду далучэння беларускіх зямель да Расійскай Імперыі пад час падзелу Рэчы Паспалітай, – 60 гадоў з дня нараджэння.

У тэатры «Зьніч»

Увечары **15 кастрычніка** на сцэне – драматычны монаспектакль **«Абранніца»** паводле «Маленькіх трагедыяў» Аляксандра Пушкіна ў перакладзе Рыгора Барадудзіна. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева.

19 кастрычніка маленькіх глядачоў чакаюць на ляльным монаспектаклі-гульні **«Казачная торба»**, аўтар і выканаўца якога – Леанід Сідарэвіч.

Увечары **21 кастрычніка** драматычны монаспектакль **«Пяць начлежнікі»** паводле твораў Змітрака Бядулі прадставіць Галіна Дзягілева. Яна распавядзе глядачам аб тым, што кожны чалавек у гэтым жыцці спявае сваю песню, якая мае адметны шлях...

Рэжысёр-пастаноўшчык – Таццяна Пачей.

26 кастрычніка для старэйшых глядачоў на сцэне будзе ісці паэтычна-драматычны монаспектакль **«Красёны жыцця»** паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» у выкананні заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Алеся Кашперава. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

Спектаклі праходзяць у зале бібліятэкі імя А. Міцкевіча культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

«Абранніца»

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 37

Уздоўж: 1. Лета. 5. Песня. 9. Жнейкі. 10. Апак. 11. Ярка. 12. «Гаспадар». 15. Стан. 16. Сколак. 17. Маці. 20. Крыло. 21. Копка. 22. Стаяк. 23. Радон. 25. Ачко. 26. Збожжа. 29. Гной. 30. Кальрабі. 31. Коню. 33. Пуды. 34. Уборка. 35. Дождж. 36. Уток.

Упоперак: 2. Ток. 3. Зносак. 4. Скідка. 6. Сыр. 7. Ягадніца. 8. Галасок. 13. Зажыначкі. 14. Гаспадыня. 18. Бочка. 19. Скарб. 22. Стагакід. 24. Найгрыш. 27. Бульба. 28. Жвачка. 32. Нож. 33. Пот.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НЕКРАШЭВІЧ Сцяпан Міхайлавіч (08.05.1883, в. Данілоўка Светлагорскага р-на – 20.12.1937) – мовазнавец. Акадэмік АН БССР (1928). Скончыў Віленскі настаўніцкі інстытут (1913). З 1918 г. загадчык беларускай секцыі пры губернскім адзеле народнай асветы Адэсы, у 1920 – 1925 гг. загадчык літаратурна-выдавецкага аддзела Наркамсвету БССР, старшыня навукова-тэрміналагічнай камісіі, намеснік старшыні Галоўпрафасвету пры Наркамасвец БССР, старшыня Інбелкульту. З 1926 г. старшыня аддзела гуманітарных навук Інбелкульту, з канца 1928 г. віцэ-прэзідэнт АН БССР, старшыня камісіі па ўкладанні слоўніка жывой беларускай мовы і арфаграфічнай камісіі, дырэктар Інстытута мовазнаўства АН БССР, старшыня Галоўнавуки БССР.

21.07.1930 г. арыштаваны ДПУ БССР па справе «Саюза вызвалення Беларусі», прыгавораны да 5 гадоў высылкі ў г. Сарапул (Удмурцыя, Расія); у 1936 г. тэрмін высылкі прадоўжаны на 2 гады. Паўторна арыштаваны ў лістападзе 1937 г., дастаўлены ў Мінск і прыгавораны да расстрэлу. Рэабілітаваны па 2-м прысудзе ў 1957 г., адноўлены ў званні акадэміка ў 1978-м, рэабілітаваны па 1-м прысудзе ў 1988 г.

С. Некрашэвіч

А. Немцаў

Галоўныя кірункі навуковай дзейнасці – лексікаграфія, правапіс, дыялекталогія і гісторыя беларускай мовы. Аўтар «Беларускага лемантара» (6 выд., 1929) і складальнік школьных літаратурных чытанак. Творы: «Беларуска-расійскі слоўнік» (Мн., 1925; разам з М. Байковым); «Праграма для збірання асаблівасцей беларускіх гаворак і гаворак, пераходных да суседніх моў» (Мн., 1927; разам з П. Бузуком); «Расійска-беларускі слоўнік» (Мн., 1928; разам з М. Байковым); «Да характарыстыкі беларускіх гаворак Парыцкага раёна» (Мн., 1929).

НЕМЦАЎ Алесь Гаўрылавіч (29.08.1898, Гомель – сакавік 1938) – беларускі краязнавец. Скончыў настаўніцкую семінарыю ў

Яраслаўлі (1917), хіміка-біялагічны факультэт Маскоўскага педагагічнага інстытута (1933). Працаваў у Асіповіцкай чыгуначнай школе (1917 – 1938). Карэспандэнт Цэнтральнага бюро краязнаўства (з 1929). Вывучаў этнаграфію і фальклор Асіповіцкага раёна. У часопісе «Вяселле: Запісана ў в. Смык-Слабада Зборскага сельсавета і в. Заручэе Дзераўцоўскага сельсавета ў студзені-лютым 1927 г. – Асіповіцкага раёна» (1927, № 4), «Спосабы лову жывёл і птушак у Асіповіцкім раёне» (1927, № 5), «Замоскі сельсавет Асіповіцкага раёна Бабруйскай акругі» (1927, № 6-7), «Гута «Камінтэрн №: Месцазнаходжанне і кароткая гісторыя» (1929, № 10), у часопісе «Савецкая краіна» – артыкул «Скарыстаем мясцовую сыравіну (Асіповіцкі раён)» (1932, № 9) і інш.

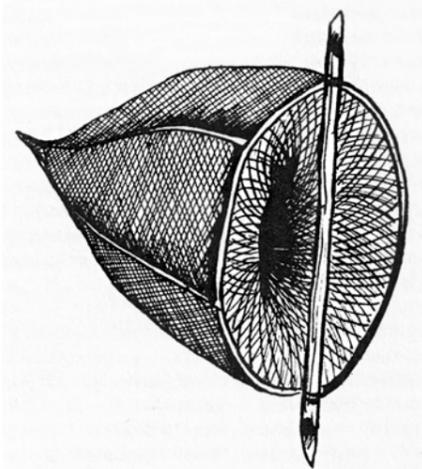
Твор: Помнікі старасвецчыны ў Асіповіцкім раёне // Асіповіцкі раён Бабруйскай акругі (Мн., 1928. Вып. 2).

НЭРАТ – традыцыйная рыбалоўная прылада; стаўная пастка ў выглядзе сеткавай камеры, нацягнутай на драўляны каркас, падобны да аднагорлавага буча (прылада, сплечаная з дубцоў або зробленая з драўнянай камеры конусападобнай або цыліндрычнай формы).

Былі пашыраныя нераты двух тыпаў: у форме поўнага конуса (Палессе) і паўконуса (Паазер'е). Рыба ў нерат пранікала праз горла, якое перашкаджала ёй выходзіць назад («Папаўся, што ў нерат, – ні ўзад, ні ўперад», – кажа народная прымаўка). З дапамогай тоўстага каля, які мацавалі да каркаса, нерат устаўлялі ў вадаёмах асобна ці разам з эзмамі (загарода на мелкаводных рэчках і пратоках, якой перагароджвалі шлях рыбе).

Нерат у форме паўконуса

Нерат у форме конуса